

Supilinna Selts: kujunemine ja roll

Aliis Liin

Käesolev artikkel on kirjutatud selleks, et anda ülevaade Supilinna Seltsi loomisest ning ära märkida olulisemad hoiakud, algatused, suhted ja takistused, mis on seltsi kümne tegevusaasta vältel tähendust omanud, kujundanud Supilinna Seltsi olemust ja nägu ning aidanud seltsi liikmetel selle aja jooksul teotahet säilitada.

Paslik on alustada väljavõttega Vabariigi Presidendi kõnest Eesti Vabariigi aastapäeval 2011. aastal: „Vabadus, elu vabas riigis tähendab ju ennekõike seda, et me ise saame korraldada oma elu ega pea kelleltki ülevalt selleks luba saama. Uue Maailma Selts, teatri NO99 Ühtse Eesti Suurkogu, „Teeme ära”, Eesti Toidupank, üliõpilasorganisatsioonid ja korporatsioonid, Punane Rist ja skaudid, Noorkotkad, Kodutütred ja Kaitseliit, Caritas, Supilinna Selts, Eesti-maa Looduse Fond. Ja lugematu hulki teisi. Need tõestavad, kuidas me saame oma elu iga päev paremaks teha, ühiskonda mõjutada, kritiseerida, kaaskodanikke aidata, keskkonda parandada. Need moodustavad ja tugevdavad Eesti elu, olles meie maa kude, sidusus ja side. Igaüks neist teeb meid iseseisvamaks ja vabamaks, ning koos sellega meie elu Eestis paremaks.”¹

Vabariigi President Toomas Hendrik Ilves on osalenud Supilinna päevadel 2010. ja 2011. aastal. Alates 2010. aastast on Toomas Hendrik Ilves Supilinna Seltsi liige.

1 Vabariigi Presidendi kõne iseseisvuspäeval, 24. veebruaril 2011 Estonia teatri- ja kontserdimajas.

Supilinna Seltsi sünd Eesti kodanikuühiskonda²

Kodanikuühiskonnast ja kodanikualgatuse osast riigielu korraldamisel on Eestis üha valjeneval häälel kõneldud alates sajandivahetusest.³ Kehtestatud on kodanikuühiskonna ülesehitamist soodustama määratud õigusakte⁴, loodud kodanikuühiskonna toetusmehhanisme⁵, tehtud seda valdkonda käsitlevaid uuringuid⁶ ning räägitud kodanike aktiivsuse kasvu tähtsusest isegi pidupäevakõnedes. Ometi ei tohi ära unustada, et kodanikualgatus ja rahvaliikumised ei ole Eesti ajaloos kaugeltki mitte uus nähtus. Lähiminevikus, aastatel 1987–1989 on Eesti arengut ülioluliselt mõjutanud rahvaliikumised olnud nn fosforiidisõda, mis kasvas välja vastuseisust Moskva salajastele plaanidele rajada Virumaale fosforiidikaevandused, ning sellele järgnenud laulev revolutsioon. Juba enam kui sajand varem, 1869. aastal alguse saanud üldlaulupidude traditsiooni löi samuti eesti rahvas ise ja vahetult⁷, nii et ka sel puhul oli tegemist tänapäevases mõttes kodanikualgatusega. Ajalugu on näidanud, et rahvas „võtab võimu” siis, kui aeg on selleks küps. Üks Eesti juhtivaid kodanikuühiskonna uurijaid Rein Ruutsoo on väitnud, et Eestis on kodanikukultuur nähtav eelkõige kodanikuühenduste ja -liikumiste selles segmendis, mida võiks nimetada meelsusühendusteks või ka avalikke huve kaitsvateks ühendusteks. Meelsusühendustesse liituvad inimesed avalike huvide, ühiste väärtuste jm kaitsmise ja edendamise eesmärgil ning vajadusest tasakaalustada esindusdemokraatia vajakajäämisi.⁸ Ka Supilinna Seltsi

2 Eesti keeles kasutatakse termineid „kodanikuühiskond” ja „kodanikeühiskond” kõrvuti. Tallinna Ülikooli riigiteaduste instituudi välja antud kõrgkooliõpikus „Poliitika ja valitsemise alused” kasutatakse terminit „kodanikeühiskond” ning antakse selgitus, et ühe või teise termini eelistamine näib sõltuvat sellest, kas tahetakse ühiskonna algena rõhutada kodanikku, üksikisikut kui õigusvõimelist subjekti või siis ühiselu kollektiivsust. Kodanike mitmuses esile toomine rõhutab ühiskonna avatust, mitmealgelisust, pluralismi ja samas ühistegevust. (Poliitika ja valitsemise alused. Kõrgkooliõpik. Tallinna Ülikooli riigiteaduste instituut. [Tallinn], 2011, lk 173.) Samas eesti keele reeglite järgi väljendab ainsuslik täiendosa liitsõnades mitmuslikku sisu (nagu sõnades „raamaturiiul” ja „tikutoos”). Seega tuleks eelistada terminit „kodanikuühiskond”. (Mund, A. 2004. Mitmuse omastav luubi all. – Oma Keel nr 2, lk 140.) Käesolevas artiklis on kasutatud terminit „kodanikuühiskond”.

3 Lagerspetz, M. Trummal, A. jt 2003. Tuntud ja tundmatu kodanikeühiskond. Avatud Eesti Fond, lk 46–47.

4 Nt Riigikogus 12.12.2002 heaks kiidetud Eesti kodanikuühiskonna arengu kontseptsioon.

5 Nt Vabariigi Valitsuse 20.12.2007 korralduse nr 586 alusel asutatud Kodanikuühiskonna Sihtkapital.

6 Nt Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis 2009/2010. Uuringu raport. Kodanikeühiskonna uurimis- ja arenduskeskus ja Tallinna Ülikool. Tallinn, 2010.

7 Zetterberg, S. 2009. Eesti ajalugu. Tallinn: Tänapäev, lk 329.

8 Ruutsoo, R. 2009. Kodanikuühiskond ja kodanikukultuur. – Acta Politica nr 3, lk 221.

asutajad on rääkinud, et Supilinna Seltsi just kui ei loodudki, vaid ta sündis ise.⁹ Ju siis oli kümme aastat tagasi aeg selleks küps.

Supilinna Seltsi sünd jääb Eesti kodanikualgatuse elavnemise perioodi käesoleva sajandi algul.¹⁰ Justkui mahakirjutatult organisatsiooniteooria õpikust, olid ka Supilinna Seltsi kujunemisejärgus eri inimestel eri rollid – olid võimaluste otsijad, teostajad, koordineerijad jne.¹¹ Soodsa pinnase Supilinna Seltsi loomiseks löid 2002. aasta aprillis toimunud esimesed Supilinna päevad ning meeskonna koondamine nende korraldamiseks.¹² Supilinna oma kultuurisündmuse korraldamise idee ja algatus tekkis üsna ühel ajal mitmel eri seltskonnal.¹³ Esimeste Supilinna päevade peakorraldaja Aleksander Sünteri eestvõttel koondati eri algatused üheks suureks kevadiseks festivaliks.¹⁴ Sünter meenutab Supilinna päevade idee teokssaamist: „Idee hakkas ka mulle endale üha enam meeldima, kuna tol ajal olin üldse innustunud alternatiivideedest. Supilinna teema oli alternatiiv *mainstreamile* ja urbaniseerumisele. Huvitavad piirid said kokku – ühelt poolt linnakeskkond ja teisalt loodus või maalähedane sotsiaalne keskkond. Oli soov sellist elukeskkonda enam väärtustada ja au sisse tõsta.”¹⁵ Pärast Supilinna päevade toimumist kutsus just Aleksander Sünter seltsi asutajate nimel mitmeid inimesi seltsi loomises osalema, „et Teie väärtuslikud kogemused ja nõuanded võiksid kaasa aidata Supilinna kui Tartu omanäolise ja olulise osa kujundamisele ja arengule”¹⁶.

Supilinna Selts asutati 22. mail 2002. aastal. 43 asutajaliikmest 34 elas või asus sel ajal Supilinnas ning 9 väljaspool Supilinna, neist kaks koguni väljaspool Tartut.¹⁷ Juba seltsi asutajate ring näitab, et loodaval ühingul oli laiem kõlapind ja tähendus kui vaid konkreetse piirkonna kinnisvaraomanike ühendusel, kelle eesmärgiks on seista üksnes enda liikmete elukeskkonna parendamise eest. Ka Supilinna Seltsi asutajad on oma meenutustes kinnitanud, et seltsi asutamisel kujunes oluliseks põhimõtteks, et seltsist ei saaks mitte üksnes Supilinna elanike esindusorgan, vaid Supilinna kui iseseisva väärtuse eest sei-

9 Liin, A. 2012. Selts sündis otsekui ise. – Supilinna Tirin nr 10, aprill, lk 4.

10 Rikmann, E. 2007. Kodanikualgatuse organiseerumine Eestis 1998–2005. – Algatus, osalus ja organisatsioonid. Uurimusi Eesti kodanikuühiskonnast. Avatud Eesti Fond, lk 115–120.

11 Brooks, I. 2008. Organisatsioonikäitumine. Üksikisik, rühm ja organisatsioon. Tallinn: Tänapäev, lk 115.

12 Keskkond ja kodanikualgatus. Intervjuud oma kodupaika hoidvate inimestega. Tartu: Eesti Roheline Liikumine, 2006, lk 5.

13 Kollane maja. Oodatud kõik kes armunud Supilinna. [Tartu:] MRPiller 2003, lk 23–24, 155.

14 Kollane maja, lk 157.

15 Kuidas kõik algas ehk Unistuse tõekssaamine. – Supilinna Tirin nr 9, aprill 2011, lk 9.

16 Kollane maja, lk 203.

17 Supilinna Seltsi asutamisleping, 22.05.2002. Tartu maakohu registriosakond, registrikood 80169180.

sev organisatsioon, millega olid ja on oodatud liituma kõik Supilinna sõbrad.¹⁸ Supilinna tähenduse ulatumisest väljapoole Supilinna piire annab märku ka tööik, et hoopis Annelinnas elavast Toomas Jüriadost sai lisaks osalemisele Supilinna Seltsi asutamises ka Supilinna ajalehe Supilinna Tirin ristiisa ning lehe teise ja kolmanda numbri peatoimetaja.¹⁹ Supilinna päevade korraldamine on tänini üks seltsi olulisi ülesandeid ning paljudele tartlastele ongi Supilinna Selts sama mis Supilinna päevad.²⁰ Oma praeguse 137 liikmega paistab Supilinna Selts Eesti mittetulundusühingute maastikul silma kui suhteliselt suure liikmeskonnaga ühendus.²¹

Supilinna Seltsi asend era- ja avaliku õiguse piirimail

Põhikirja kohaselt on Supilinna Selts avalikes huvides tegutsev mittetulundusühing, mille eesmärk on seista hea Supilinna miljööväärtuse säilitamise ja elukeskkonna parandamise eest, võttes arvesse Supilinna elanike huve. Tähelepanu väärrib, et miljööväärtuse kaitsmine määratleti seltsi põhikirjalise eesmärgina juba enne seda, kui uue planeerimiseaduse jõustumisega 2003. aastal miljööväärtuse mõiste Eesti õiguskorras seadustati. Seltsi ülesannetena on põhikirjas teiste kõrval märgitud Supilinna elanike seisukohtade vahendamine ja ühistegevuse arendamine, Supilinna ajalugu ja omapära puudutava informatsiooni kogumine, säilitamine ja levitamine ning piirkonna tutvustamine laiemale avalikkusele, ettepanekute tegemine Supilinna arengu, tuleviku, elukeskkonna jm küsimustes ning Supilinna arendamise kavade koostamine ja nende elluviimise eest seismine.

Nagu paljude teiste vabaühenduste alusdokumentides, on ka Supilinna Seltsi põhikirjas sätestatud, et selts tegutseb avalikes huvides. See on ka ootuspärane, et selline tingimus vabaühenduste põhikirjades sisaldub, kuna vastavalt tulumaksuseadusele (§ 11 lg 2 p 1) kantakse vabaühendus tulumaksusoodustusega mittetulundusühingute, sihtasutuste ja usuliste ühenduste nimekirja, millesse kuulumine toob enesega kaasa mitmeid maksusoodustusi, üksnes tingimusel, et ta tegutseb avalikes huvides. On selge, et juba Rooma õigusest pärinev huviteooria, mille kohaselt kõik avalikust huvist lähtuv moo-

18 Liin, A. 2012.

19 Jüriado, T. 2012. Tirisime Supilinnas Tirina tirisema. – Supilinna Tirin nr 10, aprill, lk 16–17.

20 Keränen, M. 2012. Minu Supilinn. Tõelise elu mekk. [Tartu:] Petrone Print, lk 90.

21 Joons, S. 2007. Uute mittetulundusühenduste organisatsiooniline küpsemine. – Algatus, osalus ja organisatsioonid. Uurimusi Eesti kodanikuühiskonnast. Avatud Eesti Fond, lk 140–141.

dustab avaliku õiguse ning erahuvist lähtuv eraõiguse,²² on liialt lihtsustatud käsitus tänapäevaste keerukate ühiskondlike suhete kirjeldamiseks. Eestis ei ole kodanikuühenduste avalikes huvides tegutsemise tähendust kuigi põhjalikult uuritud, küll on Tallinna Ülikooli õppejõudude välja antud kõrgkooliõpikus kasutatud Jürgen Habermasi käsitlusest²³ tuntud avalikkussfääri mõistet ning kirjeldatud kodanikuühiskonna ja meedia rolle avalikkussfääri kuuluvatenä. Avalikkussfäärina peetakse silmas keskkonda, kus inimesed esinevad oma avalikus rollis – kodanikena –, mitte ei määratle end erasidemete kaudu.²⁴ Jälgides Supilinna Seltsi tegemisi, on ilmne, et ka tema tegevus ei ole suunatud oma liikmete erahuvide kaitsmisele, vaid seltsil on asutamisest saadik olnud ambitsioon osaleda avalikus diskussioonis ning anda panus Eesti ühiskonna arengusse.

Supilinna erilisele seisundile ja mõjule era- ja avalikkussfääri piirimail on oma Supilinna-teemalises mõtiskelus viidanud ka kunstiajaloo professor Juhhan Maiste: „Supilinnas vastanduvad kaks inimesele omast alget – tema ühiskondlik loomus ja isiklik ambitsioon.”²⁵ Heiki Valk kirjeldab Supilinna eripära nii: „Mulle tundub, et Supikas kestab edasi miski asi, mis mujal on kogu selle massikommunikatsiooni ja infoühiskonnaga ära kadunud, kus kommertsiaalne kiht ja raha on peale tulnud. Aga siin on mingi hästi vana kommunaalne küla-asi justkui aegade algusest praeguseni püsinud.”²⁶ Supilinna Seltsi tegevus viitab selgelt asjaolule, et era- ja avalik huvi ei pruugi olla vastandlikud. Seltsi liikmete eesmärk on seista hea Supilinna säilimise ning vastutustundelise arengu eest, et hoida see väärtuslik keskkond Eestile, Tartule ja meie tulevastele põlvedele alles, samal ajal aga elab enamik neist inimestest ise Supilinnas ning seega on nende tegevus suunatud ka endale meelepärase elukeskkonna ja elustiili säilitamisele.

Uurides Supilinna Seltsi tähendust Eestile laiemalt, väärrib äramärkimist Rahvusrhiivi ettepanek „kanda Supilinna Seltsi Rahvusrhiivi struktuuriüksuste poolt kogutavate ja arhiivijärelevalve all olevate arhiivimoodustajate nimekirja”²⁷, mis tähendab seda, et Eesti Ajalooarhiiv on valmis võtma Supilinna Seltsi dokumendid vastu tulevastele põlvedele säilitamiseks. Selle otsuse-

22 Narits, R. 2004. Õiguse entsüklopeedia. Tallinn, lk 44.

23 Habermas, J. 2001. Avalikkuse struktuurimuutus. Avatud Eesti Fond.

24 Poliitika ja valitsemise alused, lk 182–183.

25 Maiste, J. 2011. Tere Mart! – Supilinna Tirin nr 9, aprill, lk 3.

26 Keskkond ja kodanikualgatus, lk 9.

27 Rahvusrhiivi kiri nr 1-10-2/2155, saadetud 03.11.2006.

ga tunnustab Rahvusrhiiv Supilinna Seltsi organisatsioonina, „mille tegevuse jäädvustamine annab võimaluse peegeldada ühiskonna arengut tervikuna”²⁸.

Ilmselt on Supilinna Seltsi roll avalikkussfääris Eesti kodanikuühiskonna edenemisele tunnuslik. Ka kodanikuühiskonna uurija Erle Rikmann on leidnud, et kui eelmise sajandi üheksakümnendate lõpus tunnustasid avaliku võimu esindajad kodanikualgatusi kui vaba aja ja individuaalse eneseteostusega seotud nähtust, siis tänapäeval on üha selgemini näha, kuidas kasvab kodanikualgatuse ühiskondlik mõõde, mõju avalikkusele oluliste probleemide tõstatamisel, koordineeritud tegevus jms.²⁹ Lähiaastatel Eesti ühiskonna ees seisev tähtis küsimus on, kuidas arendada kodanikuühiskonda nõnda, et praegu kodanikuühendustes tegusad inimesed oleks valmis ka riigi ja kohalikesse otsustuskogudesse kandideerima, st avalikult võimu võtma. Eesti ühiskonnale tuleks nende inimeste lisandumine poliitikasse kahtlemata kasuks. Muidugi mõista ei ole paljudele tänapäevastele kodanikuühiskonna eestvedajatele selline karjäär isiklikus ega tööalases plaanis huvipakkuv, kuid kahtlemata on oluline kammits ka poliitika ja poliitikute vilets maine Eesti ühiskonnas. Üldine arvamus kipub olema, et poliitika on räpane. Poliitikas osalejad kaotavad usalduse ning muutuvad paariateks. Professor Rein Taagepera on seda olukorda tabavalt kirjeldanud: „Nii suur on vastumeelsus ise võimu võtta, et soovid seda loovutada kas või neile, kellest kindel oled, et nad seda sinu huvides ei tarvita, ja saada jääb ainult nende kirumise mõnu.”³⁰ See suundumus on selgelt näha ka Supilinna Seltsi tegevuses – kuigi seltsi eestvedajad pühendavad suure osa oma ajast avalikule tegevusele ning soovivad anda oma panuse Tartu linna arengusse, ei ole nad näidanud üles huvi kandideerida Tartu linnavolikogusse.

Supilinna Seltsi tähendus supilinlastele ja avalikkusele

Enne 2011. aastal korraldatud Supilinna elanike arvamusuuringut³¹ polnud supilinlaste suhtumist seltsi tegevusse põhjalikult uuritud. 2011. aastal tehtud uuring hõlmas Supilinna elanikke, ankeedid viidi kõigisse postkastidesse ning

28 Rahvusrhiivi kiri nr 1-10-1/248, saadetud 18.11.2004.

29 Rikmann. E. 2007, lk 120.

30 Taagepera, R. 2001. Võta võim! Otsides Eesti silmapiiri! Tallinn, lk 20.

31 Supilinna elanike arvamusuuring tehti Kodanikuühiskonna Sihtkapitali poolt rahastatava ning Supilinna Seltsi, Eesti Planeerijate Ühingu ja Tartu linnavalitsuse poolt teostatava osalusplaneerimise edendava kaasamisprojekti „Osalusplaneerimine Supilinna teemaplaneeringu koostamisel” raames 2011. aasta novembris-detsembris. Uuringu tulemusi kasutatakse Supilinna teemaplaneeringu koostamisel.

vastajaid oli 286, neist Supilinna Seltsi liikmeid 12%. Üllatav üksmeel valit- ses küsimuses, kas Supilinna Seltsi tegevusel on olnud Supilinnale positiivne või negatiivne mõju. 84,2% vastanutest oli seisukohal, et mõju on positiivne või pigem positiivne (42,1% + 42,1%), ning vaid 2,2% arvas, et mõju on olnud negatiivne või pigem negatiivne (1,1% + 1,1%). 1,5% vastanutest ehk 266-st sel- lele küsimusele vastanust neli leidis, et seltsi tegevus ei ole linnaosa arenguid mõjutanud, ning 12% vastanutest ei olnud Supilinna Seltsi tegevusega kursis. Ilmselt on seltsi olemasolu supilinlastele hästi teada eelkõige tänu juba alates 2002. aastast igal kevadel toimuvatele Supilinna päevadele ning enne päevi väl- ja antavale ja tasuta kõigi supilinlaste postkastidesse jõudvale linnaosa oma aja- lehele Supilinna Tirin³². Kindlasti on oluline mõju ka asjaolul, et ajaleht Tartu Postimees on Supilinna Seltsi tegemisi pidevalt kajastanud. Aastal 2011 ilmus ajalehtedes Postimees ja Tartu Postimees 17 artiklit, milles kajastati Supilinna Seltsi tegevust või seisukohti.³³ Küsimusele, kas Supilinna Selts peaks sekkuma linnaosa puudutavatesse küsimustesse, vastas 53,5% uuringus osalenutest, et selts peaks sekkuma samasuguse aktiivsusega kui seni, ning 43,7%, et sekku- da tuleks aktiivsemalt kui seni. Üksnes 2,8% küsitletutest arvas, et selts peaks sekkuma linnaosa puudutavatesse küsimustesse senisest vähem aktiivselt või ei peaks üldse sekkuma. Samas oli küsitluse vabalt täidetavatele väljadele jäetud ka järgmist tagasisidet: „ssi puhul tekitab aga vahel võõristust äärmuslikuna näiv vana-aja-ihalus, ehkki sajand on meil 21”, „tean paari inimest, kes on Tänu ss liiga aktiivsele tegevusel pidanud lahkuma sl-st. kui inimene ei või Oma maja ja maad suurt uuendada ega muuta siis...”, „pos – kogukonna arendamine (sl päevad jne) neg – tõrksus ja ultimatiivsus suhtluses linnavalitsusega”, „seltsi juhtkond pole siin kaua elanud”, „takistab majanduslikult otstarbeka elukesk- konna arengut, sundides igasugust miljöo teemat peale”.

Supilinna-teemaliste lastekrimkade autor ja hobisupilinnlane³⁴ Mika Ke- ränen kirjeldab oma raamatus „Minu Supilinn” seltsi rolli Supilinnas järgmi- selt: „Kõige parem on alustada seltsi töö tulemuslikkuse üle arutamist sellest küsimusest, milline oleks Supilinn ilma seltsita. Kardan, et teistsugune. /.../ Ilma seltsita oleks see linnaosa kindlasti uusi maju täis. /.../ Ma arvan, et ilma seltsita poleks Supilinnas ka nii ilusasti renoveeritud vanu maju. Enamasti on

32 Ajalehe Supilinna Tirin numbrid on kättesaadavad aadressil <http://www.supilinn.ee/supilinna-tirin>

33 www.postimees.ee

34 Väljendi „hobisupilinnlane” võttis 2012. aasta Supilinna Tirinas kasutusele Tartu Vaimuna esit- letud arvamused ning ilmselt tähistab see inimest, kes ise küll Supilinnas ei ela, kuid on nõ hingelt supilinnlane, väärtustab supilinniku elustiili ning on kursis Supilinnas toimuvaga. (Supilinn vajab leh- te küll, kuigi see pole päris ajaleht. – Supilinna Tirin nr 10, aprill 2012, lk 17.)

nende ilusate majade omanikud ka seltsi liikmed. Selts pole mitte mingi ano- nüümne ühing, vaid koosneb inimestest, kes hoolivad enda majadest ja näita- vad sellega eeskujul kõigile linnaosasse kolivatele peredele.”³⁵ Tähtvere tänava elanik Henn Runnel ütleb vastuseks küsimusele, kui palju ta teab Supilinna Seltsi tegevusest, ajalehes Supilinna Tirin järgmist: „Supilinna Seltsi kirjelda- vad mulle järgmised lausekatked: ainus omataoline Eestis, Supilinna päevad, miljööväärtuste kaitse, detailplaneeringute jälgimine oma linnaosas, eluterve suhtumine.”³⁶ Seltsi aktiivne liige Ergo-Hart Västriik on Supilinna Seltsi kohta öelnud, et see on justkui sümbioos naabrivalvest, linnaosa hääletorust ja kodu- kandiliikumisest.³⁷

Supilinna Seltsi roll Supilinna kujundamisel on olnud ilmne. Alates 2004. aastast on igal aastal valitud Supilinna parim maja, st kõige originaalilä- hedasemalt renoveeritud vana või kõige paremini Supilinna miljöösse sobituv uus maja. Heiki Valgu eestvõttel korraldas Supilinna Selts Supilinna pärimuse kogumise aktsiooni ning andis 2006. aastal välja supilinlaste mälestuste raa- matu „Supilinn minu elus”³⁸. 2011. aasta Supilinna päevade ajal aset leidnud Supilinna lipu vargusest ajendatuna tellis selts 30 majalipusuurust Supilinna trikoloori, kinkis lipud kõigile alates 2004. aastast pärjatud Supilinna parima- tele majadele ning andis teistele supilinlastele võimaluse lipp osta.³⁹ Seltsi juha- tuse liige Naatan Haamer tegi 2012. aasta Supilinna Tirinas ettepaneku hakata Supilinnas üksteist teretama ning sellega kujundada Supilinn omamoodi „tere- tamise alaks”⁴⁰ – ilmselt lähiaastatel on näha, kas ettepanek leiab supilinlaste hulgas vastukaja ning toob kaasa nähtava muutuse Supilinna suhtluskultuuris. Ning loomulikult ei saa alahinnata Supilinna Seltsi rolli linnavalitsuse surves- tamisel Supilinnas toimuva arendustegevuse küsimustes.

Supilinnas ei ole oma seltsimaja, nagu on näiteks Karlovas. Seltsi eest- vedajad ei ole seltsimaja loomist ka kunagi tõsiselt eesmärgiks seadnud. Supi- linna Selts on oma algusaastatest saadik tegutsenud põhimõttel, et kui kellelgi

35 Keränen. M. 2012, lk 93.

36 Vana maja korteril on hing ja lugu. Anu Haameri intervjuu Ann Rosenthali ja Henn Runneliga. – Supilinna Tirin nr 6, aprill 2008, lk 13.

37 Keskkond ja kodanikualgatus, lk 5.

38 Supilinn minu elus. Koostanud ja toimetanud H. Valk. Tartu, 2006.

39 Supilinna lipu löi esimesteks Supilinna päevadeks Toomas Kalve ning selle värvid on hele- pruun, naturaalne roheline ja tumepruun. Lipu looja Toomas Kalve iseloomustab värve nii: „Hele- pruun on Emajõe vesi, hele õlu, kruusateed, küttepuud; tumepruun Emajõe vesi, tume õlu, brikett ja pori; roheline jällegi Emajõe vesi, aiamaad-tillid-petersellid ja lisaks see muu roheline, mis Supilinnas on. Tegelikult peegeldasid kõik need värvid ka Supilinna hoonete koloriiti sel ajal.” (Heiska Supilinna lipp. – Supilinna Tirin nr 10, aprill 2012, lk 5.)

40 Haamer, N. 2012. Tere, kallid kaassupilinnased! – Supilinna Tirin nr 10, aprill, lk 17.

on „n-ö oma asi ajada”, st mingi Supilinna Seltsi eesmärkidega kooskõlas olev algatus, millesse ta usub ning mille elluviimise ta on valmis enda juhtida võtma, siis selts pakub võimaluse seda enda nimel ning seeläbi laiemat kõlapinda saavutades teha. Seltsimaja loomine ei ole ilmselt seni kellelegi seltsi liikmetest nii oluline olnud, et ta selle enda südameasjaks oleks võtnud.

Supilinna Seltsi tähendus Tartu linnale

Supilinna Seltsi avalik kuvand põhineb pigem vastandumisel Tartu linnavalituse tegevusele. Vähe on räägitud sellest, et Supilinna eripära säilimine peaks olema eriti ja eelkõige Tartu linna huvi, et Supilinn võiks olla väärtus, võimalus ja uhkus ennekõike Tartu, aga ka terve Eesti jaoks. Sellesarnaseid mõtteid on Heiki Valk avaldanud Supilinna Tirinas juba 2004. aastal: „Supilinna miljööterviku säilimine on väga tähtis ka Tartu linnale ja kogu Eestile. Supilinn ja Karlova kujutavad endast unikaalset puulinnaosade paari – üks on vaesema rahva agul, teine jõukam keskklassi elupiirkond. Supilinna unikaalsust on seni teadvustatud vähe, kuid külalistele teistest Euroopa riikidest ja kaugemaltni on siinne ehe äärelinnamiljöö suuremaid Tartu-elamusi. Supilinn oma praegusel kujul – pean silmas keskkonnalist tervikpilti, mitte heakorda ja tänavate seisundit – on oskusliku reklaami korral piisav Tartu viimiseks Euroopa või ka maailma turismikaardile.”⁴¹

Otsides vastust küsimusele, kes ja milleks vajab Supilinna Seltsi, tuleks esmalt küsida, kes ja milleks vajab Supilinna. Supilinna väärtust Tartule toonitab ka esimeste Supilinna päevade korraldaja Aleksander Sünter: „Supilinna kogu kultuurilises mitmekesisuses vajavad seal elavad inimesed. Teisalt – võib-olla veelgi enam vajab Supilinna hoopis Tartu linn. Nii, nagu ta vajab endale ülikooli. Kõik erinevad väärtused kokku aitavadki ju moodustuda Tartu vaimul. Juba esimeste Supilinna päevade korraldamise ajal oli mõte, et linn saaks Supilinna väärtuste teadvustamise kaudu rikkamaks, nii linnasiseselt ja Eestis kui rahvusvaheliselt.”⁴² Supilinna võimalikust rollist Tartu vaimu koduna kirjutatakse ka 2004. aasta Supilinna Tirinas: „Supilinna vaim ei kao, sest inimesed, kes omavad Supilinnast vaid ideelist ettekujutust, elavad edasi ka siis, kui Supilinn praegusel (õigemini – eilsel, sest seda ihaldavad reeglina vaimu-kummardajad) kujul on minevik. Sama kehtib ka Tartu vaimu kohta.

Vaim on osa identiteedist /.../. Kui Supilinn suudab tõestada, et ta on osa Tartu identiteedist, siis kaitseb Tartu vaim ka Supilinna ning äkki siis tõesti elab ka siin kusagil.”⁴³ Ilmselt pole päris juhuslik ka 2009. aasta Supilinna päevade ajal toimunud „Minu Eesti“ mõttetalgute ühe vestlusringi teema „Mida oleks vaja teha selleks, et “Tartu vaim” ellu jääks?”⁴⁴ Vestlusringis tehti lisaks ettepanekutele „suhtuda Tartu vaimu lugupidavalt ning temaga kohtudes suhelda alati sõbralikult”, „Tartu linn peab toetama Tartu vaimu oma planeerimismenetluse kaudu, luues elukeskkonna, mis soodustab inimeste omavahelist suhtlemist” jm ka näiteks ettepanek „teha kõik enesest olenev, et säilitada Supikat kui Tartu vaimu kodu – Supilinna kui Tartu ideaali ja kontsentraati”.

Supilinna Seltsi kümne tegevusaasta jooksul on supilinnalased seltsi kaudu oluliselt panustanud ka Tartu reaalse linnaruumi kujundamisse. Üks esimesi laialdase meediakajastuse saavutanud algatusi oli nn munakivitalgud, mille käigus võtsid kohalikud elanikud kanalisatsioonitorustiku paigaldamiseks lah-ti kaevatud tänavatelt üles tuhandeid munakive, et neid saaks hiljem kasutada nende samade tänavate rekonstrueerimisel.⁴⁵ Tänu seltsi ja selle aktiivse liikme Heiki Valgu järjekindlale asjaajamisele muudetigi esialgset Herne tänava projekti ning kasutati kõnniteede väljaehitamisel asfaldi asemel betoonkive ning supilinnlaste poolt päästetud ajaloolisi põletatud telliseid ja munakive.⁴⁶ Hiljem ja tõenäoliselt Herne tänava eeskujul on munakive hakatud kujunduselemen-dina kasutama ka teiste Tartu tänavate renoveerimisel. Otseselt Supilinna Seltsi ja Eesti Rohelise Liikumise aktiivse sekkumise tulemusena taastati Emajõe tänava vahtraallee kaherealiseks, samuti on seltsi liikmed astunud otsustavalt vastu linnavalitsuse kavale maha võtta Emajõe vasakkalda pappiallee.⁴⁷ Pidevalt räägib Supilinna Selts linnaruumi kujundamises kaasa konkreetsete detailplaneeringute koostamisel esitatavate ettepanekute kaudu, milles taotleatakse, et Supilinna uute majade ehitamisel arvestataks ajaloolist miljööd ning et majade välisilme sobituks ümbritsevasse keskkonda. Väike, aga armas panus linna-ruumi kujundamisse oli ka aastail 2002–2007 Tähtvere ja Marja tänava nurgal istunud Supilinna koerale Rikule sellele samale tänavanurgale monumendi püstitamine 2011. aasta Supilinna päevade ajal.⁴⁸ Tartu linnavalitsus ei pidanud küll vajalikuks Riku mälestusmärgi püstitamist toetada, viidates monumendi-

43 Kalling, K. Liin, A. 2004. Kas Tartu vaim elab natuke ka Supilinnas? – Supilinna Tirin nr 2, 24.04, lk 5.

44 Materjalid on kättesaadavad aadressil: <http://www.minueesti.ee/minueesti/ideabank/item?id=2471#projectLead>

45 Supilinn kaitseb oma kive. – Tartu Postimees, 11.11.2003.

46 Keskkond ja kodanikulagatus, lk 11.

47 Valk, H. 2011. Emajõe-äärsete pappialleede tulevik. – Tartu Postimees, 12.01.

48 Olmaru, J. 2011. Riku saab Supilinna mälestusmärgi. – Tartu Postimees, 21.04.

41 Valk, H. 2004. Supilinna tulevik. – Supilinna Tirin nr 2, 24.04, lk 3.

42 Kuidas kõik algas ehk Unistuse tõekssaamine. – Supilinna Tirin nr 9, aprill, lk 9–11.

komisjoni otsusele⁴⁹, kuid see püstitati kohalike elanike annetuste toel ikkagi, seejuures oli üks suurimaid toetajaid Supilinnast pärit ettevõtja Tiit Veeber.

Kui veel 1999. aastal avaldas toonane Tartu linnavolikogu esimees Väino Kull Tartu Postimehe veergudel arvamust, et Supilinn on Tartu häbiplekk,⁵⁰ siis kahekümne esimese sajandi teise kümnendi alguseks on Tartu linnajuhtide suhtumine Supilinna ja siinsetesse väärtustesse oluliselt muutunud. Tartu linnavolikogu on Supilinna Seltsi ettepanekul algatanud Supilinna teemaplaneeringu⁵¹ ning 2012. aasta juunikuus suunanud selle eskiislahenduse avalikule väljapanekule⁵². Ka oma avalikes väljaütlemistes on linnavalitsuse liikmed üles näidanud olulist arvamise muutust Supilinna väärtuse ja tuleviku suhtes.⁵³ Kuigi ka viimasel ajal on mõned Tartu linnajuhid väljendanud seisukohta, et Supilinna säilitamine selle praegusel kujul on Supilinna Seltsi ja veel mõnede supilinliku elustiili pooldajate erihuvi,⁵⁴ siis üldine retoorika on pigem Supilinna miljööväärtuse säilitamist toetav. Ka seltsi aktiivsemad liikmed on kinnitanud, et Tartu linnavalitsuse ja Supilinna Seltsi suhted on aja jooksul pidevalt paremaks muutunud ning seltsist on saanud linnavalitsuse partner Supilinna puudutavate küsimuste otsustamisel.

Kuigi linna ja seltsi vaated on aastate jooksul lähenenud, tuleb ikkagi nentida, et Tartu linn ei ole oma senises tegevuses Supilinnale kui Tartu rikkusele ning ka kui ühele võimalikule Tartu märgile kuigivõrd tähelepanu pööranud. Kui Tartu linn kandideeris 2011. aasta Euroopa kultuuripealinnaks, ei peetud Supilinna ja tema väärtusi kordagi äramärkimist väärivaks, taotluses oli vaid ühes kohas viidatud Supilinna päevadele – linnas juba aset leidvate kultuurisündmuste rubriigis.⁵⁵ Supilinna Seltsi algatusel ja juhtimisel ning Tartu linnavalitsuse rahastamisel koostati Supilinna edendamise kava kavand aastateks 2006–2016. Supilinna Selts andis kavandi Tartu linnavalitsusele üle 29.04.2006 ning eesmärk oli, et linnavalitsus ja linnavolikogu kinnitaksid selle vastavalt Tartu linna arengukavade koostamise korrale⁵⁶. Kahtlemata on kokkonna jaoks väärtuslik juba arengukava koostamise protsess ise ning mitmed

49 Tartu abilinnapea Jüri Sasi kiri nr 2011-07450 Supilinna Seltsi esimehele Mart Hiobile, saadetud 08.04.2011.

50 Riistan, A. 1999. Supilinna tulevik on lootusrikas. – Tartu Postimees, 22.06.

51 Tartu Linnavolikogu 24.05.2007 otsus nr 225.

52 Tartu Linnavolikogu 07.06.2012 otsus nr 374.

53 Saar, J. 2011. Tartu plaanib suhtumises Supilinna kannapööret. – Tartu Postimees, 31.01.

54 Vt Tartu volikogu arengu- ja planeerimiskomisjoni esimehe Veljo Ipitsa seisukohta Jüri Saare artiklis „Uus planeering teeb Supilinnas hooga kannapöörde” Tartu Postimehes 9.06.2012.

55 Tartu Euroopa kultuuripealinnaks 2011. Taotlus, 10.10.2005.

56 Tartu Linnavalitsuse 25.11.2004 määrus nr 31 „Arengukavade koostamise, muutmise ja täitmise aruandluse kord”.

selles dokumendis sisalduvad head mõtted on aastate jooksul ka teoks saanud, kuid formaalselt on Supilinna edendamise kava Tartu linna poolt tänaseni kehtestamata. Kuna kohaliku võimu ja kodanikuühenduste suhted on täpsemalt reguleerimata, on linn positsioonis, kus ta saab ise valida, kas kaasata kodanikuühendusi linnaelu küsimuste lahendamisse või mitte. Ka Supilinna Seltsi ja Tartu linna suhetes on olnud nii olukordi, kus linnavõim kaasab seltsi juba küsimuse algaasis ning toimub avameelne ja viljakas koostöö, kui ka juhtumeid, kui Supilinna arengut otseselt puudutavaid otsuseid tehakse ilma seltsi sellest informeerimata. Samas ei tohi unustada, et igasugune suhtlus on kahepoolne protsess ning selle õnnestumine või ebaõnnestumine sõltub mõlemast osapooltest. Ka Supilinna Seltsi liikmete hulgas on seltsi asutamisest saati diskuteeritud selle üle, milliseid vahendeid suhtluses linnavalitsusega kasutada ning kas pigem otsida kompromissi või võidelda enda seisukohtade eest lõpuni.⁵⁷

Näiteid Supilinna Seltsi ja Tartu linnavalitsuse koostöö murekohtadest

Et illustreerida arutlust Supilinna Seltsi ja Tartu linnavalitsuse suhetes olevaist probleemidest, olgu toodud kaks konkreetset näidet, mille puhul on selgunud, et kodanikuühenduste võimalused oma põhikirjaliste eesmärkide eest seismisel on siiski üsna piiratud, seda ka õiguslike takistuste tõttu.

Teatavasti võib vastavalt halduskohtumenetluse seadustikule (§ 44 lg 1) isik kohtusse pöörduda üksnes oma õiguste kaitseks. Samuti võib vastavalt haldusmenetluse seadusele (§ 71 lg 1) vaide esitada vaid isik, kes leiab, et haldusaktiga või haldusmenetluse käigus on rikutud tema õigusi või piiratud tema vabadusi. Ka Supilinna Seltsil on kogemus, kus Tartu linnavalitsus jättis tema esitatud vaide, millest taotleti Herne 42 korterelamu ehitusloa tühistamist ning ehitustegevuse peatamist, rahuldumata põhjendusega, et seltsil ei ole õigust vaidemenetlust algatada, kuna seltsi õigusi ei ole ehitusloa väljastamisega rikutud.⁵⁸ Seega isegi juhul, kui ehitusloa on väljastatud detailplaneeringu nõudeid rikkudes, ei ole konkreetse piirkonna miljööväärtuse kaitsmise eesmärgil asutatud kodanikuühendusel võimalust nõuda õigusvastaselt antud haldusakti tühistamist. Kaebuse esitamine avalikes huvides ehk nn populaarkaebusena on küll võimalik planeeringute puhul. Planeerimisseaduse järgi (§ 26 lg 1) on igal isikul õigus pöörduda planeeringu kehtestamise otsuse vaidlustamiseks kohtusse, kui ta leiab, et see otsus on seaduse või muu õigusaktiga vastuolus.

57 Keskkond ja kodanikualgatus, lk 9.

58 Tartu Linnavalitsuse 15.11.2005 korraldus nr 1733.

Võimalus esitada populaarkaebus planeerimismenetluses aga ei lahenda kodanikuühenduste probleeme olukorras, kus planeering on küll kehtestatud õiguspäraselt, kuid selle alusel toimunud edasises tegevuses (nt ehitusloa väljaandmisel) planeeringu nõudeid lihtsalt ei järgita. Kuna sotsiaalse keskkonna kaitse ei kuulu ka Århusi konventsiooni⁵⁹ rakendusalas – konventsiooni järgi on keskkonnaasjades võimalik kaebusi avalikes huvides esitada –, siis ongi kodanikuühendused olukorras, kus neil puuduvad õiguslikud võimalused enda põhikirjaliste eesmärkide eest seista.

Veelgi murettekitavamad on arengud, kus linnavõim ja kodanikuühendus on täielikult erineval arvamusel selles, kuidas ühiskondlikuks kokkuleppeks olevas detailplaneeringus sisalduvaid nõudeid tõlgendada. Sellised eriarvamused tekkisid Tartu linnavalitsuse ja Supilinna Seltsi suhtes Kartuli 12a maja ehitamisel. Selts saatis linnavalitsusele märgukirja⁶⁰, milles juhtis tähelepanu, et Kartuli 12 krundil valmimisjärgus uushoone puhul ei ole järgitud Tartu linna üldplaneeringus kehtestatud Supilinna miljöõala arhitektuurinõudeid ega Kartuli 12 krundi detailplaneeringus sätestatud arhitektuurinõudeid. Linnavalitsus oma vastuskirjas⁶¹ aga leidis, et elamu on projekteeritud vastavuses detailplaneeringuga, ning sedastas muu hulgas: „Leiame, et antud hoone arhitektuuris lahenduses on saavutatud visuaalne tasakaal. /.../ liiga suured piirangud uute majade arhitektuursete lahenduste puhul võivad tulemusena viia uute majade projekteerimiseni, mis välisilmelt ei eristu sada ja enam aastat tagasi ehitatud hoonetest.” Kirjavahetusest ilmneb, et pooled tõlgendavad erinevalt selliseid mõisteid nagu „verandalaadsed rohkete akendega toad”, „välimise seinapinnaga samas tasapinnas olevad aknad” ja „piirkonnale omased traditsioonilised värvilahendused”. Samuti on linnavalitsus seisukohal, et detailplaneeringus sisalduv nõue, mille kohaselt tuleb välisviimistlusena kasutada laudist, mille ühe laua näha olev laius on soovitatavalt vähemalt 18 cm, on täidetud, kuigi laudise asetuse ja laudade faasimata servad jätavad mulje, et tegemist on pigem ühtlase kilbi kui laudisega, ning hoovipoolse väljaehitise välisviimistluseks on kasutatud puitlippidest ehisvõret. Siin on küsimus eelkõige selles, kas õigusriigi põhimõtet ning teisi põhiseaduslikke väärtusi austatakse või need hajuvad. Kui eri osapooled saavad Eesti riigis eesti keeles õigusakti kirja pandud nõuetest täiesti erinevalt aru, on vastuolud ilmsesti väga sügavad ja põhimõttelised. Selles vaidluses on kõige olulisem küsimus, kas detailplanee-

59 25.06.1998 Taanis Århusis sõlmitud „Keskkonnainfo kättesaadavuse ja keskkonnaasjade otsustamise üldsuse osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise konventsioon”.

60 Supilinna Seltsi kiri Tartu abilinnapeale Raimond Tammele, saadetud 28.10.2011.

61 Tartu abilinnapea Raimond Tamme kiri nr 9-3.2/23678 Supilinna Seltsi juhatuse esimehele Mart Hiobile, saadetud 02.12.2011.

ring kui ühiskondlik lepe on siduv ja kohustuslik või võivad ametnikud seda oma soovi kohaselt ignoreerida ning oma maailmavaatest ja seisukohtadest lähtuvalt kiita heaks projektid, mis ei arvesta planeeringuga kehtestatud nõudeid. Kuigi ka Tartu linnasekretär Jüri Mölder möönis, et supilinlaste probleemipüstitusel on alust⁶² ei esitanud linnavalitsus Kartuli 12a arendajale nõuet viia hoone välisilme planeeringutes kehtestatud nõuetega vastavusse.

Esitatud näidete puhul on oluline, et need ei oma tähendust mitte üksnes Supilinna Seltsi eesmärkide täitmisel, vaid viitavad Eesti kodanikuühiskonna olukorra murekohtadele üldisemalt.

Kokkuvõte

Kodanikuühiskonna loomise ja tugevdamise ning kodanikualgatuse arendamise küsimused on ilmunud Eesti poliitilisse ja ühiskondlikku retoorikasse üha jõulisemalt alates uue aastatuhande algusest. Supilinna Seltsi sünni 2002. aastal langes kokku Eesti kodanikuühiskonna aktiviseerumise ajaga. Seltsi asutamine oli loomulik samm nn Supilinna ärkamise, Supilinna kui iseseisva väärtuse teadvustumise protsessis. Küllap oli aeg Supilinna-taolise nähtuse väärtustamiseks ühiskonnas selleks ajaks küpseks saanud.

Kohe algusest peale sai Supilinna Selts endale avaliku väljundi ja rolli – selts loodi pigem meelsusühendusena, kelle peamiseks eesmärgiks sai Supilinna kui sellise ja tema miljööväärtuse säilitamine, mitte supilinlaste huvigrupi, kelle eesmärgiks on üksnes enda liikmete elukeskkonda parendada. Kümne tegutsemisaasta jooksul on seltsi panus Supilinna kujundamisse olnud ilmne – selts on olnud aktiivselt diskussioonis linnavalitsusega Supilinnas toimuva planeerimis- ja ehitustegevuse üle, kogunud Supilinna pärimust, korraldanud igal aastal kevadist kultuurifestivali ja andnud välja linnaosa oma ajalehte ning innustanud linnaosa elanikke oma ühist elukeskkonda kodusemaks ja meeldivamaks muutma. Supilinna Seltsi teineteisemõistmine Tartu linnaga on aasta-aastalt paranenud ning jõutud on üha sisulisema koostööni. Seltsi loojate ühe eesmärgini – teadvustada Supilinna eelkõige kui Tartu linna, aga ka kogu Eesti väärtust ja uhkust – on siiski veel omajagu teed käia. Samuti on Supilinna Selts nagu teistegi suurema arendajate survega silmitsi olevate piirkondade elanikud kimpus õiguslike ja bürokraatlikust mõtteviisist tulenevate piirangutega, mis takistavad seltsil täie jõuga osalemast ruumilises planeerimises ja avaliku

62 Saar, J. 2011. Supilinnased süüdistavad linna lepete rikkumises. – Tartu Postimees, 15.12.

keskkonna kujundamises. Küll võib aga öelda, et supilinlased ise on oma seltsi omaks võtnud – 2011. aastal korraldatud arvamusuuringu andmete kohaselt olid piirkonna elanikud üllatavalt üksmeelselt (umbes 85% vastanutest) seisukohal, et seltsi tegevusel on olnud Supilinnale positiivne mõju.

Arvestades Supilinna Seltsi tegutsemise sisemist loogikat – selts pakub oma liikmetele võimalust enda nimel ning seeläbi laiemat kõlapinda saavutades „Supilinna asja ajada” – võib öelda, et selts toimib nii kaua, kui on neid, kes on valmis panustama Supilinna hoidmisesse. Toimib nii kaua, kui Supilinn teda vajab.

Aliis Liin (Mag. Iur.), Tartu Ülikooli õigusnõunik, Supilinna Seltsi asutajaliige: „Olen ikka arvanud, et Supilinn on kõige rohkem Tartu ja Tartu Ülikool kõige rohkem Eesti asi. Annan suurima rõõmuga oma panuse nii Tartu kui ka Eesti asja ajamiseks. Kuigi ega seda Supilinna asja väga ajada ei tohigi – Supikas on selline isepäine tegelane, et kui liiga kõvasti ajama hakkad, siis kipub käest pagema.”

Kasutatud kirjandus ja dokumendid

- Algatus, osalus ja organisatsioonid. Uurimusi Eesti kodanikuühiskonnast.** Avatud Eesti Fond. Tallinn 2007.
- Brooks, I.** 2008. Organisatsioonikäitumine. Üksikisik, rühm ja organisatsioon. Tallinn: Tänapäev.
- Haamer, A.** 2008. Vana maja korteril on hing ja lugu. – Supilinna Tirin nr 6, aprill.
- Haamer, N.** 2012. Tere, kallid kaassupilinlased! – Supilinna Tirin nr 10, aprill.
- Habermas, J.** 2001. Avalikkuse struktuurimuutus. Avatud Eesti Fond.
- Halduskohtumenetluse seadustik** (RT I, 29.06.2012, 56).
- Haldusmenetluse seadus** (RT I, 23.02.2011, 8).
- Heiska Supilinna lipp.** – Supilinna Tirin nr 10, aprill 2012.
- Joons, S.** 2007. Uute mittetulundusühenduste organisatsiooniline küpsemine. – Algatus, osalus ja organisatsioonid. Uurimusi Eesti kodanikuühiskonnast. Avatud Eesti Fond, Tallinn.
- Jüriado, T.** 2012. Tirisime Supilinnas Tirina tirisema. – Supilinna Tirin nr 10, aprill.
- Kalling, K., Liin, A.** 2004. Kas Tartu vaim elab natuke ka Supilinnas? – Supilinna Tirin nr 2, 24.04.
- Keränen, M.** 2012. Minu Supilinn. Tõelise elu mekk. [Tartu:] Petrone Print.
- Keskkond ja kodanikualgatus.** Intervjuud oma kodupaika hoidvate inimestega. Tartu: Eesti Roheline Liikumine, 2006.
- Keskkonnainfo kättesaadavuse ja keskkonnaasjade otsustamises üldsuse osalemise ning neis asjus kohtu poole pöördumise konventsioon** (RT II 2001, 18, 89).
- Kodanikualgatuse institutsionaliseerumine Eestis 2009/2010.** Uuringu raport. Kodanikeühiskonna uurimis- ja arenduskeskus ja Tallinna Ülikool. Tallinn 2010. Kättesaadav: http://www.siseministerium.ee/public/KUAK2010_institutsionaliseerumine.pdf.
- Kollane maja. Oodatud kõik kes armunud Supilinna.** [Tartu:] MRPiller, 2003.
- Kuidas kõik algas ehk Unistuse tõekssaamine.** – Supilinna Tirin nr 9, aprill 2011.
- Lagerspetz, M., Trummal, A.** jt 2003. Tuntud ja tundmatu kodanikeühiskond. Avatud Eesti Fond.
- Liin, A.** 2012. Selts sündis otsekui ise. – Supilinna Tirin nr 10, aprill.
- Maiste, J.** 2011. Tere Mart! – Supilinna Tirin nr 9, aprill.

„Minu Eesti” mõttetalgute vestlusringi „Mida oleks vaja teha selleks, et Tartu vaim ellu jääks?” materjalid, 2009. Kättesaadav: <http://www.minueesti.ee/minueesti/ideabank/item?id=2471#projectLead>.

Mund, A. 2004. Mitmuse omastav luubi all. – Oma Keel nr 2. Kättesaadav: <http://keeleabi.eki.ee/pdf/138.pdf>.

Narits, R. 2004. Õiguse entsüklopeedia. Tallinn.

Olmaru, J. 2011. Riku saab Supilinna mälestusmärgi. – Tartu Postimees, 21.04.

Planeerimisseadus (RT I, 30.12.2011, 23).

Poliitika ja valitsemise alused. Kõrgkooliõpik. Tallinna Ülikooli riigiteaduste instituut. [Tallinn], 2011.

Rahvusarhiivi kiri nr 1-10-1/248, saadetud 18.11.2004.

Rahvusarhiivi kiri nr 1-10-2/2155 Supilinna Seltsile, saadetud 03.11.2006.

Riigikogu otsus „Eesti kodanikuühiskonna arengukontseptsiooni heakskiitmine” (RT I 2002, 103, 606).

Riistan, A. 1999. Supilinna tulevik on lootusrikas. – Tartu Postimees, 22.06.

Rikmann, E. 2007. Kodanikualgatuse organiseerumine Eestis 1998–2005. – Algatus, osalus ja organisatsioonid. Uurimusi Eesti kodanikuühiskonnast. Avatud Eesti Fond.

Ruutsoo, R. 2009. Kodanikuühiskond ja kodanikukultuur. – Acta Politica nr 3. Kättesaadav: <http://www.tlu.ee/files/arts/5505/Acta%20aace61e2c-5f418581a142ae498eae206.pdf>.

Saar, J. 2011. Supilinased süüdistavad linna lepete rikkumises. – Tartu Postimees, 15.12.

Saar, J. 2011. Tartu plaanib suhtumises Supilinna kannapööret. – Tartu Postimees, 31.01.

Saar, J. 2012. Uus planeering teeb Supilinnas hoogsa kannapöörde. – Tartu Postimees, 9.06.

Supilinn kaitseb oma kive. – Tartu Postimees, 11.11.2003.

Supilinn minu elus. Koostanud ja toimetanud H. Valk. Tartu, 2006.

Supilinn vajab lehte küll, kuigi see pole päris ajaleht. – Supilinna Tirin nr 10, aprill 2012.

Supilinna edendamise kava aastateks 2006–2016, kavand 29.04.2006. Kättesaadav: http://www.supilinn.ee/files/sup_edend_kava_06.pdf.

Supilinna Selts. Osalusplaneerimine Supilinna teemaplaneeringu koostamisel, 2011. Kättesaadav: <http://www.supilinn.ee/selts/projektid/osalusplaneerimine>

Supilinna Seltsi kiri Tartu abilinnapeale Raimond Tammele „Kartuli tn 12 krundi detailplaneeringuga kehtestatud nõuete eiramine”, saadetud 28.10.2011.

Supilinna Seltsi asutamisleping, 22.05.2002. Tartu maakohtu registriosa-kond, registrikood 80169180.

Supilinna Seltsi põhikiri. Võetud vastu 22.05.2002, muudetud 25.05.2004 ja 18.06.2008. Kättesaadav: <http://www.supilinn.ee/selts/pohikiri>.

Zetterberg, S. 2009. Eesti ajalugu. Tallinn: Tänapäev.

Taagepera, R. 2001. Võta võim! Otsides Eesti silmapiiri! Tallinn.

Tartu abilinnapea Jüri Sasi kiri nr 2011-07450 Supilinna Seltsi esimehele Mart Hiobile, saadetud 08.04.2011.

Tartu abilinnapea Raimond Tamme kiri nr 9-3.2/23678 „Kartuli tn 12 krundi detailplaneeringuga kehtestatud nõuded” Supilinna Seltsi juhatuse esimehele Mart Hiobile, saadetud 02.12.2011.

Tartu Euroopa kultuuripealinnaks 2011. Taotlus, 10.10.2005. Kättesaadav: <http://portaal.ell.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=6759/tartu+2011+taotlus+101005.pdf>.

Tartu Linnavalitsuse 25.11.2004 määrus nr 31 „Arengukavade koostamise, muutmise ja täitmise aruandluse kord”. Kättesaadav: <http://info.raad.tartu.ee/webaktid.nsf/web/viited/TLVM2004112500031>.

Tartu Linnavalitsuse 15.11.2005 korraldus nr 1733 „Vaide läbivaatamine”. Kättesaadav: <http://info.raad.tartu.ee/webaktid.nsf/web/viited/TLVK2005111501733>.

Tartu Linnavolikogu 07.06.2012 otsus nr 374 „Teemaplaneeringu „Supilinna linnaosa miljööväärtusega hoonestusala kaitse- ja kasutamistingimuste ning linnaosa maa- ja veealade üldiste kasutamise- ja ehitustingimuste täpsustamine ning täiendamine” eskiislahenduse heakskiitmine ja avaliku arutelu korraldamine”. Kättesaadav: <http://info.raad.tartu.ee/webaktid.nsf/web/viited/VOLO2012060700374>.

Tartu Linnavolikogu 24.05.2007 otsus nr 225 „Teemaplaneeringu „Supilinna linnaosa miljööväärtusega hoonestusala kaitse- ja kasutamistingimuste ning linnaosa maa- ja veealade üldiste kasutamise- ja ehitustingimuste täpsustamine ning täiendamine” koostamise algatamine ja lähteseisukohtade kinnitamine”. Kättesaadav: <http://info.raad.tartu.ee/webaktid.nsf/web/viited/VOLO2007052400225>.

Tulumaksuseadus (RT I, 06.07.2012, 30).

Vabariigi Presidendi kõne iseseisvuspäeval, 24. veebruaril 2011 Estonia teatri- ja kontserdimajas. Kättesaadav: <http://president.ee/et/ametitegevus/koned/5699-vabariigi-president-iseseisvuspaeval-24-vebruaril-2011-estonias/index.html>.

Vabariigi Valitsuse 20.12.2007 korraldus nr 586 „Volituste andmine sihtasutuse Kodanikuühiskonna Sihtkapital asutamiseks” (RTL 2008, 2, 24).

Valk, H. 2011. Emajõe-äärsete pappialleede tulevik. – Tartu Postimees, 12.01.